

- на відродження, збереження і розвиток місцевих народних промислів, пам'яток історико-культурної спадщини;
- на підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення.

В цілому, оптимізація розвитку сільського зеленого туризму багато в чому залежить від створення відповідного механізму функціонування зазначеного виду діяльності, розробки організаційних засад сприяння розширенню цієї сфери відпочинку, чіткої орієнтації на визначені позитивні результати.

Література

1. *Горішевський П.* Основи організації сільського туризму / *П.Горішевський, В.Васильєв, Ю.Зінько* – Івано-Франківськ, 2003. – 145с.
2. Мальська М. Планування діяльності туристичних підприємств: Навчальний посібник / *М.Мальська, О.Бордун* – К.: Знання, 2005. – 241с.
3. *Рутинський М.Й.* Сільський туризм: Навчальний посібник / *М.Й.Рутинський, Ю.В. Зінько* – К.: Знання, 2006. – 271с.
4. Українське село запрошує: Каталог \ Туризм сільський зелений. 2007. - №1. 64с.
5. Сільський зелений туризм в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: www.greentour.com.ua

Резюме:

Людмила Дворская. ОСОБЕННОСТИ МАРКЕТИНГА СЕЛЬСКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ.

Маркетинг в сельском зеленом туризме состоит из системы координированных действий сельского хозяина, который в процессе своей деятельности развивает, вырабатывает и реализовывает туристический продукт, надаёт услуги в этой сфере с целью получения максимальной прибыли путем наиболее полного удовлетворения пользователя.

Ключевые слова. Сельский зеленый туризм, маркетинг, агро-усадыба, маркетинговая среда, планирование.

Summary:

Ludmila Dvorska. FEATURES OF MARKETING OF RURAL GREEN TOURISM IN UKRAINE.

Marketing in country green tourism consists of the system of coordinated actions of the owner, who in the process of his/her activity develops, produces, and retails the product of tourism, provides services in this field in order to obtain the maximum profit and have the most satisfied customers.

Key words: country green tourism, marketing, agricultural dwelling, marketing environment, planning.

Надійшла 17.09.2010р.

УДК 379.85

Микола ДЕПУТАТ

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, МОДЕЛІ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Проаналізовано основні поняття екологічного туризму. Розглянуто моделі екотуризму у світі, та запропоновано найоптимальніший варіант для України. Наведено сильні та слабкі сторони розвитку екологічного туризму в Карпатському регіоні. Зроблено аналіз основних проблемних питань, та виокремлено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: екологічний туризм, туристична діяльність, сталий розвиток, природне середовище.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку із значним забрудненням навколишнього природного середовища людиною, зокрема її діяльністю, в тому числі й туристичною, нині потужних обертів набирає розвиток в Україні такий вид туризму як екологічний.

Сучасні негативні тенденції згубного впливу людського фактору на природу, нераціональне використання природних ресурсів в кінцевому результаті призведе до її руйнування. Саме тому оптимальним і ефективним механізмом стримування таких негативних процесів є екологічний туризм як напрямок сталого розвитку певного регіону.

Рекреаційно-туристичний потенціал України майже безмежний для можливостей організації екологічного туризму. Екологічний туризм – це порівняно нова ланка туристичної індустрії. Об'єктом його дослідження є відносно недоторкані господарською діяльністю природні території. Проте нині екологічний туризм використовується на теренах України досить обмежено, що обумовлено наступними причинами: відсутністю екологічних маршрутів; прогалинами в законодавчому забезпеченні екологічного туризму; нераціональним використанням гірських територій, які найбільш адаптовані для розвитку цього виду туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи праці сучасних вітчизняних та

зарубіжних учених, слід зазначити що розвиток екотуризму стає актуальним. Систематичні пошуки вчених щодо екологічного туризму з'являються лише в останні роки.

Науково-теоретичну базу дослідження розвитку екологічного туризму склали праці вчених: О.Ю. Дмитрука В.І. Гетьмана, В.В. Смалья, В.І. Куценка, Т.І. Ткаченка, М.В. Севрюкової. Я.О. Мариняка. Зокрема В.В. Смалья досліджував світовий досвід розвитку екологічного туризму, показав економічну і соціальну доцільність впровадження екотуристичних технологій для розвитку туристичної індустрії, збереження довкілля та підвищення екологічної культури учасників рекреаційно-туристичних процесів [7; 8]. О.Ю. Дмитрук пояснює пріоритетність екотуризму підвищеною увагою туристів до малозмінених природних територій [2]. В.І. Гетьман висвітлює основні проблеми екотуризму в заповідних територіях [1]. Вагомим внеском у розвиток екологічного туризму на Буковині є монографічна праця М.В. Севрюкової. На її переконання "екологічний туризм – це не окремий вид, це напрямок розвитку індустрії туризму який ґрунтується на принципах стійкого туризму. Такий туризм задовольняє всі існуючі потреби еколого-орієнтованого попиту, але при цьому розвивається щоб забезпечити такими самими можливостями прийдешні покоління" [6].

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є дослідження поняття екологічного туризму, його моделей, та виявлення основних тенденцій його розвитку.

Тому в даній статті необхідно зосередити увагу на вирішенні наступних завдань:

- дати визначення поняттю екологічний туризм;
- охарактеризувати сучасні моделі екотуризму;
- дослідити тенденції розвитку екологічного туризму в Україні та визначити перспективні напрямки його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Україна володіє великим туристичним потенціалом щодо розвитку екологічного туризму, а повнота його використання залежить від того, наскільки зможе звичайний турист, відпочиваючи у гірських територіях, отримати повну і достовірну інформацію про особливості місцевості, про унікальну річку, скелю, гору, печеру, пам'ятку природи, самобутню культуру і талановитих жителів, і чи зможе турист при потребі знайти спосіб або людину, яка допоможе зробити його відпочинок максимально цікавим, пізнавальним, а головне – безпечним.

Так в географічній науці широкого вжитку набув термін "екологізація в туризмі". Відомо, що туризм, як галузь економіки, є постійним і досить інтенсивним користувачем природних ресурсів. Слід також згадати про те, що індустрія туризму не тільки багатогранно використовує природні ресурси, але і забруднює оточуюче середовище. Тому подальший розвиток туризму взагалі можливий тільки на шляху його екологізації [5].

На думку професора В.І. Куценка закріпленню молоді на селі має сприяти диверсифікація видів економічної діяльності, розвиток екологічного та аграрного туризму. На переконання вченого найкращими умовами для розвитку туризму на селі володіє аграрний та екологічний туризм [3].

На переконання Я.О. Мариняка екотуризм – вид туризму, що ґрунтується на туристичному попиті, тісно пов'язаний із туристичними потребами у пізнанні природи шляхом внесення вкладу у збереженні екосистем при повазі інтересів місцевого населення, що переломлюється через акуратне ставлення до довкілля, а також поваги, підтримки постійної вигоди для місцевих громад [4, 246].

У світовій науці та практиці термін "екологічний туризм" вживається досить широко. Так з літературних джерел відомо, що для характеристики "екологічного туризму" вживається досить широка і строката гама назв: "природний", "зелений", "сільський", "аграрний", "сільськогосподарський", "біологічний", "рекреаційний", "пригодницький", "альтернативний", "стійкий" (або "сталий") та ін.

Доцільно розмежовувати поняття екологічного та сталого туризму. Терміном екологічний туризм, або екотуризм, позначають лише один із сегментів туристичної сфери діяльності, тоді як принципи сталості розвитку мають бути дієвими для різних видів туристичної діяльності, включаючи як альтернативні, так і традиційні. Екотуризмом прийнято вважати туризм, що оснований на природних і археологічних ресурсах (мальовничі ландшафти, викопні рештки, території з рідкісними і зникаючими видами рослин). Це й відрізняє його від масового туризму, який спирається на створені людиною атракції – нічні клуби, ресторани, розважальні парки, готельні та санаторно-курортні комплекси, пляжі тощо [8, 167].

Більшість авторів "екологічний туризм" розуміють як подорож, об'єктами спостережень якої є компоненти природного середовища (включаючи райони практично не порушені існуванням людства і території природно-заповідного фонду) та визначні культурні пам'ятники. При цьому головною

вимогою при проведенні цього виду туризму вони вважають чуйне ставлення до природи та мінімізація впливу на неї. Останнє є обов'язковою умовою і для тих авторів, які вважають "екотуризм" активною формою рекреації і культурного відпочинку на лоні природи [5].

Як зазначає В.В. Смаль екологічний туризм це – вид активного відпочинку у межах недоторканих і природоохоронних територій, де поряд із науково-пізнавальними, культурно-виховними і спортивно-оздоровчими функціями, акцентується увага на зв'язках між природним та соціальним середовищем, на наслідках антропогенного тиску, набуваються навички гармонійних стосунків між людиною та природою, формується ресурсозберігаючий стереотип поведінки на рівні особистості [7].

Екологічний туризм розпочав свій розвиток ще у 70-х роках минулого століття. Метою його було зупинити масовий відтік населення із сільської місцевості у місто. Водночас у мешканців великих міст виникла потреба в спілкуванні з природою, подихати чистим повітрям, побувати у природній тиші, певний час пожити на натуральних продуктах харчування.

Термін "екотуризм" (ecotourism) був запропонований мексиканським економістом Гектором Цебаллос-Ласкурейном у 1983 р. У той період існувало більше 30 понять і термінів, що характеризують екотуризм як явище. Найпоширенішими із них є "природний туризм", "м'який туризм", "агротуризм", "подорожі у дику природу", "пригодницький туризм" та інші.

Саме тому вчені Йот Кріпендорф та Ер. Юнк розробили та почали втілювати у життя концепцію "м'якого" туризму, протиставляючи її туризму жорсткому що приносить спочатку колосальні прибутки, а потім підриває і саму основу свого існування.

Наведемо характерні риси "м'якого" і "жорсткого" туризму (Таблиця 1) [6, 228]:

Таблиця 1.

Характерні риси "м'якого" і "жорсткого" туризму

"Жорсткий" туризм	"М'який" туризм
Масовість	Індивідуальні й сімейні тури, подорожі в колі друзів
Короткотермінові подорожі	Довготермінові подорожі
Швидкі засоби пересування	Повільні й середньо швидкісні засоби пересування
Заздалегідь узгоджена програма	Спонтанні рішення
Імпорт стилю життя	Стиль життя за зразком країни перебування
"Видатні місця"	"Враження"
Комфорт і пасивність	Активність і різноманітність
Попередня інформаційна підготовка до подорожі невелика	Країна – мета подорожі вивчається заздалегідь
Турист не володіє мовою країни і не намагається її пізнати.	Мова країни вивчається заздалегідь, хоч би й на елементарному рівні
Турист приїжджає в країну з відчуттям господаря, якого обслуговують	Мандрівник пізнає нову культуру
Покупки утилітарні чи стандартні	Покупки – це пам'ятні подарунки
Після поїздки залишаються тільки стандартні сувеніри	Після поїздки залишаються нові знання, емоції і згадки
Турист купує листівки з видами	Мандрівник малює з натури чи фотографує сам
Допитливість	Тактичність
Гучність	Спокійна тональність

У світі розрізняють дві моделі екологічного туризму: західноєвропейську та австралійську. Якщо західноєвропейська модель м'якого – природно-орієнтованого, екологічно соціально відповідального туризму орієнтована на культурний ландшафт та на збереження цього ландшафту, то австралійська реалізується у формі подорожей у переважно непорушену природу. На даному етапі розвитку екологічного туризму Україні притаманна західноєвропейська модель. Оскільки більшість вчених розглядають його як форму проведення вільного часу в заповідних територіях. Хоча не зважаючи на це, Україні слід одночасно використовувати також австралійську модель розвитку, яку необхідно адаптувати до гірської місцевості, а саме Карпатського та Кримського рекреаційних регіонів.

Україні потрібно створювати розгалужену мережу гірських притулків, невеликих кафе і ресторанів, які б функціонували у відповідності до екологічних вимог. Також потрібно створити екологічні союзи по регіонах України (Кримський, Карпатський), переймаючи міжнародний досвід.

Наприклад в Австрії Німеччині й Швейцарії створені Альпійські союзи, які підтримують мережу туристських стежок і забезпечують безпеку туристів у пішохідних велосипедних, кінних та інших гірських подорожах. Окрім того, ці союзи готують професійних гідів, видають велику кількість інформаційних матеріалів еколого-туристичної орієнтації, фінансують школи з підготовки інструкторів гірського туризму і просто курортів [6]. Також однією з проблем розвитку екотуризму є практична відсутність туроператорів які б організовували екологічні тури.

Екологічний туризм в Україні можна організувати скрізь, де наявні природні і антропогенні об'єкти, що являють собою пізнавальний і виховний інтерес. Однак туристів приваблюють здебільшого ті території, де природне середовище порівняно мало змінене діяльністю людини, де наявні рідкісні і унікальні природні об'єкти.

В цьому плані необхідно розглядати природно-заповідний фонд України як потенційну базу екологічного туризму, а саме такі відносно нові форми природно-заповідних територій як національні і регіональні ландшафтні парки (останні започатковані в нашій державі тільки з 1992 року Законом "Про природно-заповідний фонд України", так як вони є природоохоронними і рекреаційними установами, в завдання яких входить не тільки збереження цінних природних та історико-культурних комплексів, а і створення умов для розвитку туризму, організованого відпочинку населення в природі та інших видів рекреаційної діяльності.

Доцільно прикладно продемонструвати сильні та слабкі сторони що притаманні екологічному туризму, зокрема в Карпатському регіоні [9]:

Сильні сторони:

- 1) наявність природно заповідних територій та об'єктів;
- 2) збережена навколишнє середовище;
- 3) унікальна флора і фауна;
- 4) створені спеціалізовані структури та відділи у національних парках, лісництвах, що займаються облаштуванням екологічних стежок просування рекреаційного потенціалу відповідних територій;
- 5) вигідне географічне розташування регіону сприяє створення міжрегіональних та міжнародних піших турів та маршрутів;
- 6) активна співпраця між заповідними територіями та громадськими організаціями в розробці та реалізації проектів міжнародної технічної допомоги.

Слабкі сторони:

- 1) відсутня єдина система маркування екостежок в кожному парку – свій підхід до закування;
- 2) низька якість обладнаних зупинок та туристичних притулків на екостежках;
- 3) відсутня необхідна кількість інструкторів;
- 4) відсутня комплексна інформація про можливості екотуризму в регіоні;
- 5) недотримання туристами правил перебування на заповідних територіях;
- 6) невелика кількість туристичних підприємств які пропонують екологічні тури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На території України є достатньо сприятливі умови та ресурси для розвитку екологічного туризму. Але низький рівень розвитку туристичної інфраструктури призвів до того, що екологічний туризм відстає від загальносвітових тенденцій. За оцінками багатьох учених існує великий потенціал розвитку екологічного туризму в заповідних територіях. Проте варто пам'ятати, що екологічний туризм це не тільки відпочинок в заповідних територіях, але й збереження "дикої природи" в гірській території України. Екологічний туризм – це не окремий вид, це напрямок розвитку індустрії туризму, який ґрунтується на принципах стійкого розвитку. Україна володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, і при правильному підході екологічний туризм може стати одним з локомотивів наповнення державної скарбниці.

Дане дослідження не є завершеним, так як дана проблематика ще не раз привертатиме увагу науковців, становитиме предмет їхніх досліджень в галузі географії та туризму, що переконливо свідчить про важливість розглянутого нами питання.

Література:

1. Гетьман В. І. Екотуризм у національних парках / В.І. Гетьман // Екологічний Вісник. – 2002 – № 7 – 8. – С. 24 – 27.
2. Дмитрук О.Ю. Урбанізація та екологічний туризм: теорія і практика конструктивно-географічного дослідження / О.Ю. Дмитрук. – К. : ВПЦ „Київський ун-т”, 2002. – 76 с.
3. Куценко В.І. Аграрний й екологічний туризм в якості локомотива розвитку сільської економіки / В.І. Куценко // www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2009_2/09kvirse.pdf
4. Мариняк Я. Екологічний туризм в Україні: стан та перспективи розвитку / Я. Мариняк // Наукові записки

- Тернопільського педагогічного університету. – № 2. – 2004. – С. 244 – 247.
5. *Падун М.М.* Проблеми екологізації в туризмі / *М.М. Падун* // www.ecologylife.ru.
 6. Розвиток туристичного бізнесу регіону / [*Школа М.І., Ореховська Т.М., Корольчук О.П. та ін.*]; за ред. М.І. Школи. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 292 с.
 7. *Смаль В.В.* Світовий досвід розвитку екологічного туризму / *В.В. Смаль* // Український географічний журнал. – 2003. – № 4. – С. 58 – 64.
 8. *Смаль В., Сталь І.* Туризм і сталий розвиток / *В. Смаль, І. Смаль* // Вісник Львівського університету. – 2005. – Випуск 32. – С. 163 – 173.
 9. Стратегія розвитку та маркетингу туризму Івано-Франківської області до 2015 року від 20.02. 2007 р. № 215-9/2007 // www.rada.gov.ua.

Резюме:

Депутат Н.Н. ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ТУРИЗМ В УКРАИНЕ: ПОНЯТИЕ, МОДЕЛИ ТА ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ.

Проанализированы основные понятия экологического туризма. Рассмотрены модели экотуризма в стране и предложено оптимальный вариант для Украины. Приведены сильные и слабые стороны развития экологического туризма в Карпатском крае. Совершено анализ основных проблемных вопросов и выделены пути их решения.

Ключевые слова: экологический туризм, туристическая деятельность, стабое развитие, природная среда.

Summary:

M. M. Deputat. ECOLOGICAL TOURISM IS IN UKRAINE: CONCEPT, MODELS AND FEATURES OF DEVELOPMENT.

The basic concepts of ecological tourism are analysed. The models of ecotourism are considered in the world, and the most optimum variant is offered for Ukraine. The strong and weak sides of development of ecological tourism are resulted in the region of Carpathians. The analysis of basic problem questions is done, and the ways of their decision are selected.

Key words: ecological tourism, tourist activity, steady development, natural environment.

Надійшла 28.09.2010р.

УДК 379.85

Ірина СМАЧИЛО

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті проведено наукове обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення системи менеджменту туристичних організацій. Розроблено систему менеджменту туристичної організації, яка ґрунтується на динамічній ідентифікації тенденцій на ринку туристичних послуг, ранньому виявленні тенденцій зміни туристичних потоків, дослідженню закономірностей ринку туристичних продуктів й послуг та виробленні управлінських рішень, адаптованих до цих закономірностей. Включено в розроблену систему менеджменту інформаційну підсистему, призначену для збору й накопичення даних, потрібних для аналізу й подальшого прийняття рішень щодо менеджменту туристичної організації. Запропоновано практичні методи застосування розробленої системи менеджменту в роботі туристичної організації. Дано рекомендації щодо використання інформації, отриманої за допомогою обчислень з моделями, для вдосконалення державного регулювання в галузі туризму.

Ключові слова: система менеджменту, туристичні потоки, тренди, нелінійні виробничі функції, макроекономічні показники.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За умов інтеграції економіки України в систему міжнародних економічних відносин важко назвати більш важливу і багатогранну сферу діяльності, ніж менеджмент, від якого в значній мірі залежать і ефективність виробництва, і якість обслуговування населення, і зовнішньоекономічна діяльність, яка була і залишається важливою складовою суспільного розвитку України. У зв'язку з цим зростає значення системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності організацій, в тому числі туристичних організацій.

Проблема удосконалення системи управління туристичними організаціями була завжди актуальною. За останні роки в Україні, яка володіє значним туристичним потенціалом, спостерігається підвищений інтерес вчених та спеціалістів до проблем розвитку туризму як високорентабельної галузі економіки та важливого засобу культурного розвитку громадян.

Водночас динамічний процес суспільних перетворень в Україні та реформування економічних відносин актуалізували проблему вибору оптимальних шляхів розвитку туристичних організацій. Це